O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI KECHKI TA’LIM VA MAGISTRTURA FAKULTETI

Qo‘lyozma huquqida

UDK: 336.5

MAXSUDOV IZZAT MUXAMMAD O‘G‘LI

TIJORAT BANKLARI DEPOZIT BAZASINI MUSTAHKAMLASH YO‘LLARI

70410501 – “Bank ishi va audit” mutaxassisligi

Magistr akademik darajasini olish uchun yozilgan

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: Prof. D.Saidov

TOSHKENT 2025

Dissertatsiya Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Bank ishi" kafedrasida bajarilgan.

Ilmiy rahbar _____ **Prof. I.Saidov**

Kafedra mudiri _____ **i.f.n., DSc prof. M.S.Rustamov**

Kechki ta'lim va magistratura fakulteti dekani _____ **i.f.d., prof. J.I.Karimqulov**

Men, Mahmudov Sayfat Muhammadqodjli _____ (F.I.Sh) ushbu magistrlik dissertatsiya ishini mustaqil bajardim. Ko'chirmachilik holati yo'qligiga javob beraman. Ko'chirmachilikka yo'l qo'yilgan holatida magistrlik dissertatsiya ishi Yakuniy davlat attestatsiya komissiyasi raisi taqdimnomasiga asosan bekor qilinishi va "Qoniqarsiz" baho qo'yilishidan xabardorman.

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

"16" 04 2025 yil Toshkent sh.

"Bank ishi" kafedrasi

Magistrlik dissertatsiyasining dastlabki himoyasi bo'yicha komissiya majlisining 2025 yil "16" 04, 3 sonli bayonnomasidan

KO'CHIRMA

KUN TARTIBI

Eshitildi:
Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti "Bank ishi va audit" mutaxasisligi magistratura bitiruvchisi Maxsudov.I.M ning "Tijorat banklari depozit bazasini mustahkamlash yo'llari" mavzusidagi dissertatsiyasi dastlabki himoyasi muhokamasi.

Qaror qilindi:
Magistrant Maxsudov.I.M ning "Tijorat banklari depozit bazasini mustahkamlash yo'llari" mavzusidagi dissertatsiyasi talab darajasida tayyorlangan. Ishchi guruh tomonidan quyidagi kamchiliklar ko'rsatib o'tildi: ishning nazariy qismini ilmiy asoslanganlik darajasini to'liq yoritish, keltirilgan jadval va diagrammalarni raqamlash, manbalarini ko'rsatish, boblar bo'yicha xulosalarni shakllantirish zarur. Ko'rsatilgan kamchiliklarni bartaraf etish asosida himoyaga tavsiya etildi.

"Mazkur Magistrlik dissertatsiyasi himoyaga tavsiya etilsin"

Komissiya a'zolari:
1. U.Dusqobilov
2. I.Toymuxamedov
3. G.Bekmuradova

Kafedra mudiri
i.f.d., DSc prof. Rustamov M.S.

"16" 04 **2025 y.**

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Kechki ta'lim va magistratura fakulteti Bank ishi va audit yo'lanishi

2-kurs magistranti Maxsudov Izzat Muxammad o'g'lining

Tijorat banklari depozit bazasini mustahkamlash yo'llari

mavzusidagi dissertatsiya ishiga

Fakultet: Kechki ta'lim va magistratura

Magistratura talabasi: I.M.Maxsudov

Kafedra: Bank ishi

Ilmiy rahbar: prof. D.Saidov

O'quv yili: 2023-2025

Mutaxassisligi: Bank ishi va audit

MAGISTRLIK DISSERTATSIYASI ANNOTATSIYASI

Tayanch so'zlar: Bank, depozi, depozit baza, jamg'arma, depozit siyosati, kredit siyosati.

Tadqiqot obyekti: Respublikamiz tijorat banklaridan ATB «Turonbank» hamda bir nechta chet el banklarining moliyaviy ko'rsatkichlari asosida tahlil qilish va o'rganish hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligi. Hozirgi davrda bank-moliya tizimining barqarorligi va samaradorligi milliy iqtisodiyotning izchil rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, tijorat banklarining depozit bazasi moliyaviy resurslarning asosiy manbai sifatida ularning kreditlash faoliyati, likvidligi va umumiy raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Depozitlarning barqaror va diversifikatsiyalashgan manbalarga ega bo'lishi bank risklarini kamaytirish, investitsiyaviy faollikni oshirish hamda aholining bank tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.

Magistrlik dissertatsiyasining maqsadi tijorat banklarining depozit bazasini mustahkamlash yo'llari bo'yicha taklif va tafsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Magistrlik dissertatsiyasining vazifalari:

-bank depozit bazasining mazmun-mohiyati va tasnifini ochib berish;

-bank depozitlari turlari va tarkibini ko'rib chiqish va shakllantirish yo'llarini tahlil qilish;

-depozitni shakllantirishdagi kamchiliklar va muommolarni organish va tahlil etish;

-chet el banklari depozit bazasini takomilashtirish yo'llarini tahlil qilish ;

-tijorat banklari depozit siyosatini o'rganish va tahlil qilish;

-depozit bazani mustahkamlashda Markaziy bank ro'lini tadqiq qilish .

Tadqiqotda qo'llanilgan metodikaning tavsifi. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, iqtisodiy-statistika, guruhlash va qiyosiy tahlil usullaridan foydalaniladi.

Tadqiqot natijalarining nazariy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot ishining xulosa va tavsiyalari tijorat banklari depozit bazasini mustahkamlash yo'llarini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot ishi natijalaridan banklar depozit bazasini mustahkamlash yo'llarini tashkil qilish borasidagi ilmiy tadqiqot ishlarida foydalanish mumkin.

Ish tuzilishi va tarkibi: Kirish, uch bob, xulosa va takliflar hamda foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat.

Bajarilgan ishning asosiy natijalari: Mavzu doirasida 1 ta tezis va 1 ta maqola respublika va xalqora miqyosidagi jurnal, ilmiy-amaliy konferensiyalar to'plamlarida chop etildi.

Xulosa va takliflarning qisqacha umumlashtirilgan ifodasi: Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligi va faoliyatining samaradorligi ularning depozit bazasining mustahkamligiga bevosita bog'liqdir. Depozit bazasini kengaytirish va sifatini yaxshilash orqali banklar uzoq muddatli va barqaror moliyaviy resurslarga ega bo'lib, iqtisodiyotning rivojlanishiga samarali hissa qo'shishi mumkin.

Ilmiy rahbar: _____ (*imzo*)

Magistratura talabasi: _____ (*imzo*)

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS

Evening Education and Master's Faculty

Banking and Auditing Department

2nd-year Master's student Izzat Makhsudov

on the topic

Ways to Strengthen the Deposit Base of Commercial Banks

Faculty: Evening Education and Master's

Master's student: I.M. Makhsudov

Department: Banking

Scientific supervisor: Prof. D. Saidov

Academic year: 2023-2025

Specialization: Banking and Auditing

MASTER'S THESIS ANNOTATION

Keywords: Bank, deposit, deposit base, savings, deposit policy, credit policy.

Research object: The study is based on the financial indicators of commercial banks in our republic, including ATB "Turonbank" and several foreign banks.

Relevance of the topic: Nowadays, the stability and efficiency of the banking and financial system are crucial factors for the consistent development of the national economy. In particular, the deposit base of commercial banks, as the main source of financial resources, directly affects their lending activities, liquidity, and overall competitiveness. Having a stable and diversified deposit base helps reduce banking risks, increase investment activity, and strengthen public confidence in the banking system.

Purpose of the master's thesis: To develop proposals and recommendations on ways to strengthen the deposit base of commercial banks.

Tasks of the master's thesis:

- To reveal the content and classification of the bank deposit base;
- To examine types and structure of bank deposits and analyze ways to form them;

- To study and analyze shortcomings and problems in deposit formation;
- To analyze ways to improve the deposit base of foreign banks;
- To study and analyze the deposit policies of commercial banks;
- To investigate the role of the Central Bank in strengthening the deposit base.

Description of the research methodology: The study applies systematic analysis, economic-statistical methods, grouping, and comparative analysis techniques.

Theoretical and practical significance of the research results:

The conclusions and recommendations of this research are of significant importance for improving ways to strengthen the deposit base of commercial banks. The results can be used in scientific research related to organizing the strengthening of bank deposit bases.

Structure and contents of the work:

The thesis consists of an introduction, three chapters, a conclusion with recommendations, and a list of references.

Main results of the work:

Within the scope of the topic, 1 thesis and 1 article have been published in journals and collections of scientific-practical conferences at the national and international levels.

Brief summary of conclusions and recommendations:

The financial stability and operational efficiency of commercial banks are directly linked to the strength of their deposit base. By expanding and improving the quality of the deposit base, banks can secure long-term and stable financial resources, thereby effectively contributing to the development of the economy.

Scientific supervisor: _____ (signature)

Master's student: _____ (signature)

MUNDARIJA

KIRISH.....3

I. BOB. TIJORAT BANKLARI DEPOZIT BAZASINI SHAKLLANTIRISHNING TASHKILIY ASOSLARI.....8

1.1 Banklarning depozit bazasi va uning nazariy asoslari.....8

1.2 Tijorat banklari depozit bazasining bank faoliyatidagi o‘rni.....14

1.3 Tijorat banklari passiv operatsiyalarining turlari va huquqiy asoslari.....20

I bob bo‘yicha xulosalar.....28

II. BOB. TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASINI JORIY HOLATI TAHLILI.....30

2.1 Tijorat banklari depozit bazasini amaldagi holati va uni tahlili.....30

2.2 Amerika va Yaponiya tijorat banklarining depozit bazasi tahlili.....37

2.3 Rossiya va Qozog’iston tijorat banklari depozit bazasi tarkibi va depozitlar jalb qilish tajribalari.....47

2.4 Tijorat banklari depozit bazasini barqarorligini ta'minlashda xorij tajribalaridan foydalanish istiqbollari.....59

II bob bo‘yicha xulosalar.....65

III. BOB. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINI MUSTAHKAMLASH ISTIQBOLLARI.....67

3.1 Tijorat banklari faoliyatida depozit bazasi bilan bog‘liq muammo va kamchiliklar.....67

3.2 Raqobat sharoitda tijorat banklari depozit bazasini mustahkamlash yo'llari....74

III bob bo’yicha xulosalar.....80

XULOSALAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....88

KIRISH

Magistrlik dissertatsiysi mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.

O‘zbekistonda bank tizimini isloh qilish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tijorat banklarining kapitallashuv darajasini oshirish, ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, real sektorni kengroq moliyalashtirish, shuningdek, bank xizmatlari sifatini yaxshilashga qaratilgan. Bu islohotlar doirasida aholi va xo‘jalik yurituvchi subyektlarning bo‘sh mablag‘larini banklarga jalb etish, ularni iqtisodiyotning ustuvor yo‘nalishlariga yo‘naltirish bo‘yicha bank siyosatini takomillashtirish zarurati ham ortib bormoqda. Shu bilan birga, depozit xizmatlarining zamonaviy, innovatsion va mijozlar uchun foydali turlarini joriy qilish, bank tizimiga bo‘lgan ishonchni oshirish va xizmatlar samaradorligini kuchaytirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.[1]

Depozit siyosatini shakllantirish, ayniqsa, foiz siyosati bilan uzviy bog‘liq. Sababi, depozitga qo‘yiladigan foiz stavkalari bank resurslarini jalb qilishdagi asosiy omillardan biri sanaladi. Bozor sharoitida esa banklar o‘rtasida raqobat kuchayib, bozor ulushlari qayta taqsimlanmoqda. Tijorat banklarining faoliyat ko‘lami kengaygani sari, ularda depozitlar, banklararo kreditlar va boshqa moliyaviy resurslarga bo‘lgan ehtiyoj ham ortmoqda. Shu bois bank faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etish, avvalo, uning resurs bazasi va moliyaviy barqarorligiga bog‘liqdir.

2022-yil 28-yanvarda qabul qilingan PF-60-sonli Prezident farmoniga muvofiq[2], 2022–2026-yillarda amalga oshiriladigan taraqqiyot strategiyasida davlat ishtirokidagi banklarni transformatsiya qilish, 2026-yilgacha ularning aktivlarida xususiy sektor ulushini 60 foizga yetkazish ko‘zda tutilgan. Natijaviy jihatdan olib qaralganda, tijorat banklarini xususiylashtirish va yangi xususiy banklarning tashkil topishi ularning kapitallashuv darajasi, depozit bazasining kengayishi hamda umumiy moliyaviy barqarorligining oshishiga xizmat qilmoqda. Tijorat banklarining resurs bazasi qanchalik uzoq muddatli va barqaror shakllantirilsa, ular iqtisodiyotning strategik sohalari – xususan, ilg‘or

[1] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy hisobotlari bayonotlaridan
[2] Lex.uz milliy O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi